

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ

ЗА 2018. ГОДИНУ

Београд,

Септембар, 2019. године

Садржај

Увод	3
1. Подаци о установама за одрасле и старије	4
1.1. Капацитет установа за смештај одраслих и старијих у 2018. години	4
1.2. Људски ресурси у установама за одрасле и старије	8
2. Карактеристике корисника у установама за смештај одраслих и старијих	12
2.1. Корисници услуге смештаја у установама за одрасле и старије	12
2.2. Флуктуација корисника	20
2.3. Стручни рад са корисницима	23
2.4. Евиденција насиља над корисницима	25
3. Друге услуге које пружа установа за смештај корисника	26
4. Закључци	26
ПРИЛОГ 1: Домови за одрасле и старије у 2018. години – мапа	28
ПРИЛОГ 2: Преглед територијалне доступности услуге домског смештаја за одрасле и старије у односу на област и припадајући сектор установе	29

УВОД

Предмет извештаја су синтетизовани подаци о пружању услуге домског смештаја корисничкој групи одраслих и старијих у установама социјалне заштите у Републици Србији у 2018. години. Извештај је сачињен искључиво на основу појединачних извештаја о раду које су установе доставиле Републичком заводу за социјалну заштиту, а у складу са Законом о социјалној заштити.

Нормативни акти који, у највећој мери, уређују услугу домског смештаја одраслих и старијих корисника у систему социјалне заштите у Републици Србији су:

- Закон о социјалној заштити¹,
- Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите²,
- Правилник о лиценцирању организација социјалне заштите³,
- Правилник о стручним пословима у социјалној заштити са изменама и допунама овог Правилника⁴
- Правилник о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити⁵
- Уредба о мрежи установа социјалне заштите⁶ (у даљем тексту Уредба).

У 2018. години, услугу смештаја одраслих и старијих корисника пружало је 40 установа из јавног сектора⁷ и 209 установа из нејавног (приватног) сектора⁸. Установе из јавног сектора су домови чији су оснивачи Република Србија (16 установа су самостални правни субјекти и 8 установа које функционишу као домска одељења при центрима за социјални рад) или Аутономна покрајина Војводина (15 установа су самостални правни субјекти и једна установа функционише као домско одељење при центру за социјални рад). Установе из нејавног сектора су домови чији су оснивачи друга правна и физичка лица.

Према Уредби о мрежи установа социјалне заштите, која је релевантни извор података за за јавни сектор, и Регистру лиценцираних пружаоца услуге који је релевантни извор података за нејавни сектор, укупан доступни капацитет је 16.434 места (8.909 места у установама из јавног сектора, и 7.525 места у установама из нејавног сектора).

Синтетизовани извештај је рађен на основу достављених извештаја 247 установа за смештај одраслих и старијих. Годишњи извештај о раду нису доставиле две установе из нејавног сектора⁹ и у складу са Законом поднете су прекршајне пријаве¹⁰. Према достављеним извештајима, расположиви капацитет је 16.444 места (9.003 у установама из јавног и 7.441 у установама из нејавног сектора).

Према проценама Републичког завода за статистику, у 2018. години је било 6.982.604 становника у Србији а 20,2% је било старије од 65 година¹¹ (1,4 милиона старијих од 65 година). Расположиви смештајни капацитети у установама обезбеђују смештај за 1,2%

¹ Службени гласник РС, број 24/11

² Службени гласник РС, број 42/2013

³ Службени гласник РС, број 42/2013

⁴ Службени гласник РС, број 42/2013

⁵ Службени гласник РС, број 42/2013

⁶ Службени гласник РС, број 12/2013

⁷ Уредба о мрежи установа социјалне заштите, Службени гласник РС, број 12/2013

⁸ Регистар лиценцираних пружалаца услуга МРЗБСП

⁹ Вила Кошута из Београда и Кладомокс плус из Суботице.

¹⁰ Закон о званичној статистици "Сл. гласник РС", бр. 104/2009, Закон о прекршајима "Сл. гласник РС", бр. 65/2013, 13/2016 и 98/2016 - одлука УС

¹¹ <http://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/stanovnistvo/procene-stanovnistva/>

старијих суграђана. У посматраном периоду од 2015. до 2018. године бележи се континуирани тренд раста доступности места у домовима за старију популацију (0,7% у 2015. години).

У првом делу извештаја приказани су основни подаци и трендови у раду установа за смештај одраслих и старијих: смештајни капацитети и расположиви људски ресурси. Приказани трендови обухватају четворогодишњи период од 2015. до 2018. године како би се могли поредити показатељи и подаци из устаанова јавног и нејавног сектора¹².

У другом делу приказани су подаци о корисницима услуге: социјалне и специфичне карактеристике корисника, флукуација корисника, разлози за смештај/напуштање установе, старатељска заштита, стручни рад са корисницима и изложеност насиљу. Приказани су трендови за период од 2015. до 2018. године, осим за индикаторе код којих, услед промене формата за извештавање, нема упоредних података.

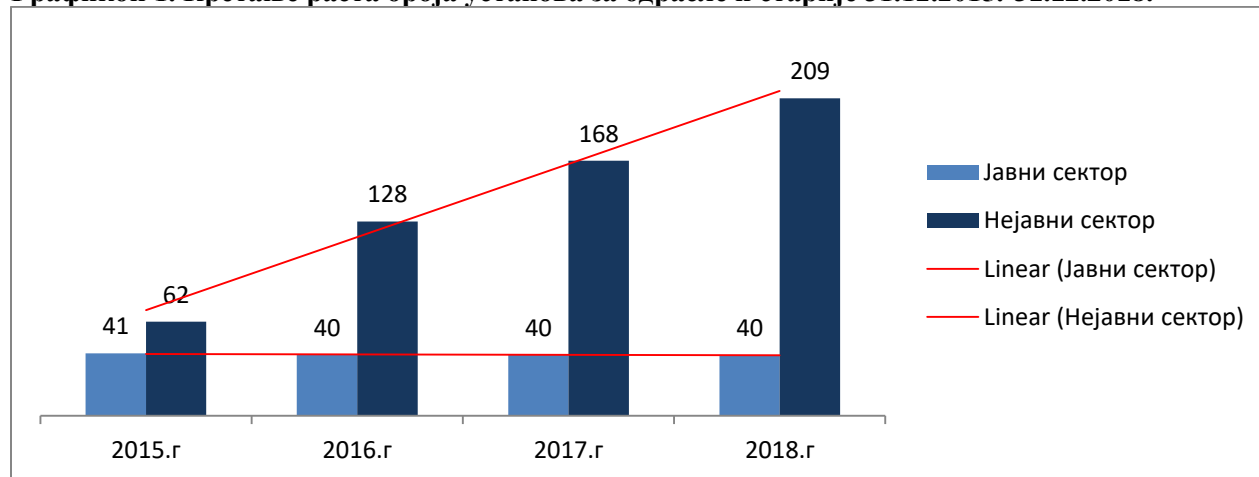
У трећем делу приказани су подаци о додатним делатностима установа, односно о услугама које пружа установа а не подразумевају смештај корисника¹³.

1. Подаци о установама за одрасле и старије

1.1 Капацитет установа за смештај одраслих и старијих у 2018. години

У 2018. у односу на 2017. годину, број пружаоца услуге домског смештаја за одрасле и старије повећан је за 20%. Укупан број пружалаца услуге смештаја за одрасле и старије, у периоду од 2015. до 2018. године увећан је за 142% (Графикон 1).

Графикон 1. Кретање раста броја установа за одрасле и старије 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Уредба о мрежи установа социјалне заштите, Регистар лиценцираних пружаоца услуге смештаја за одрасле и старије

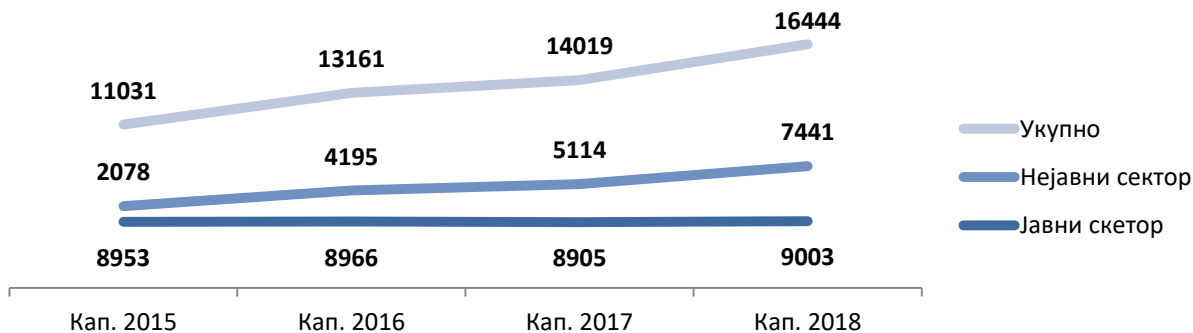
¹² Први синтетизовани извештај о раду установа за домски смештај одраслих и старијих чији оснивач није Република Србија/АПВ него друга правна и физичка лица, рађен је за 2015. годину

¹³ Услуге које подржавају квалитет живота у сопственом биолошком окружењу-локалне, услуге у заједници

Закључно са 31.12.2018. године, 70 установа је имало лиценцу на 6 година (испунили све услове прописане Правилником о лиценцирању), 151 установа је имала ограничену лиценцу (28 из јавног и 139 из нејавног сектора) а 12 установа из јавног сектора је у прописаном року (мај 2016. године) поднело захтев за лиценцирање и поступак је у току. У току 2018. године поднето је 45 захтева за лиценцирање установа за домски смештај одраслих и старијих, што је за пет више него у 2017. години.

Расположиви смештајни капацитет у свим установама за смештај одраслих и старијих је 16.444 корисника (Графикон 2). У односу на претходну, 2017. годину, укупан расположиви капацитет је увећан за 17% а у односу на 2015. годину повећан је за 49%.

Графикон 2. Распоживи капацитети у установама 31.12.2015.-31.12.2018.

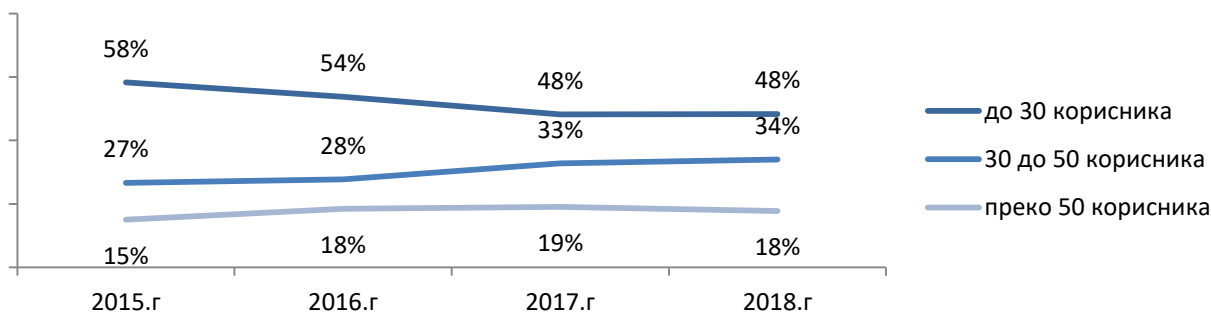

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У јавном сектору капацитет до 100 корисника има 28% установа, а услове за смештај преко 100 корисника има 72% установа. Више од половине установа - 53% располаже са капацитетом од 101 до 300 корисника. Капацитет за смештај преко 300 корисника има 18% установа¹⁴.

У нејавном сектору доминирају установе са капацитетом до 30 корисника, безмало половина - 48% од укупног броја лиценцираних (Графикон 3). У односу на претходну, 2017. годину, нема промена, а у односу на 2015. заступљеност ових домова опада. У нејавном сектору, у периоду од 2105. до 2018. године, исказан је благи тренд раста у заступљености домова са капацитетом преко 50 корисника. Само један приватни дом¹⁵, у два објекта, има капацитет преко 100 корисника.

Графикон 3. Структура смештајних капацитета у нејавном сектору 31.12.2015.-31.12.2018.

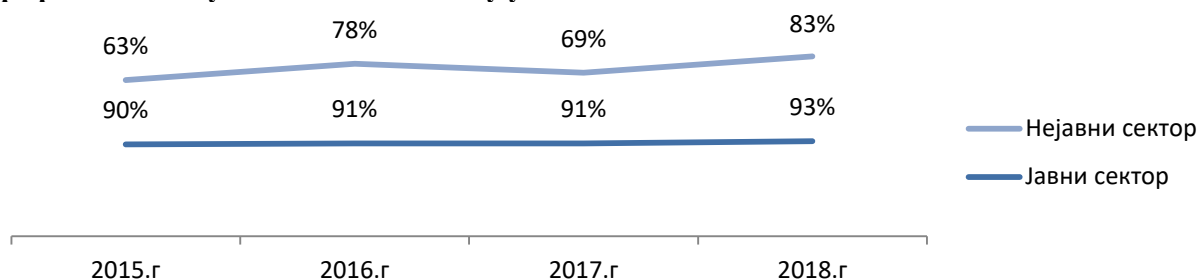
¹⁴ Ови капацитети су уређени Уредбом о мрежи установа социјалне заштите и нема значајних одступања током посматраног периода

¹⁵ Дом Луг

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Просечна попуњеност капацитета свих домова за одрасле и старије у 2018. години је била 88%, а у односу на 2017. годину искоришћеност капацитета је увећана за 8%. У односу на 2015. годину попуњеност капацитета је увећана за 12% (Графикон 4). Попуњеност капацитета у установама јавног сектора је 93% и има благи тренд раста током посматраног периода. Попуњеност капацитета установа нејавног сектора је 83% и тренд раста је израженији, у односу на 2015. већи је за 20%.

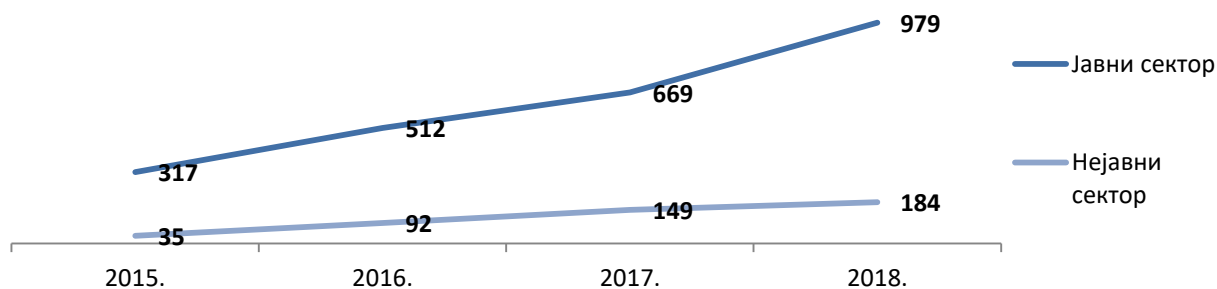
Графикон 4. Попуњеност капацитета у установама 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

На листама чекања у 2018. години је било укупно 1.163 корисника (Графикон 5), што је 42% више него у 2017. и 230% више него у 2015. години. Број корисника који се евидентира на листи чекања изражено расте у свим установама, без обзира на власничку структуру оснивача. У установама из јавног сектора, број корисника на листама чекања повећан је за 46% у односу на 2017. годину а троструко је већи од броја корисника који су на смештај чекали на крају 2015. године. У установама из нејавног сектора у 2018. у односу на 2017. годину, број корисника на листама чекања већи је за четвртину, а у односу на 2015. петоструко је већи.

Графикон 5: Тренд раста броја корисника евидентираних на листама чекања 31.12.2015.-31.12.2018.

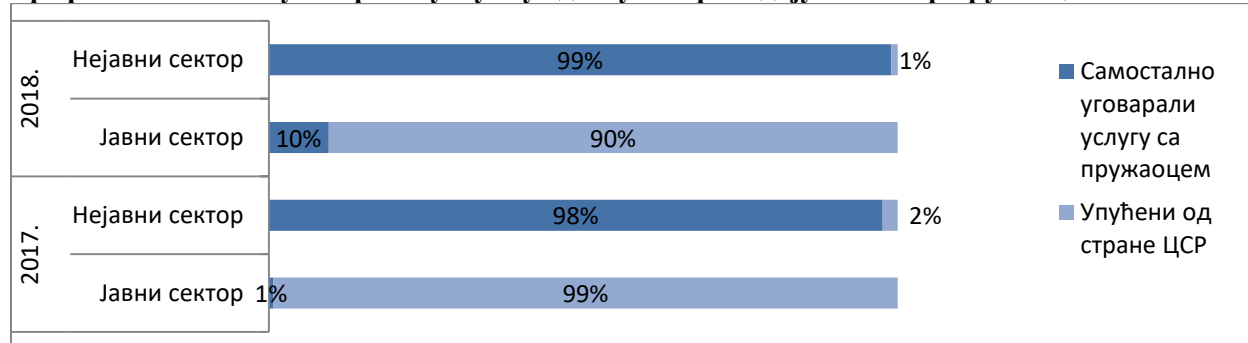

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Услуга домског смештаја, у 2018. години, реализовала се на основу решења центра за социјални рад за 45%, а директним уговарањема са пружаоцем услуге за 55% корисника. У 2017. години однос је био обрнут, односно 56% корисника је користило услугу на основу решења центра за социјални рад, а 44% корисника је смештај директно уговарало

са пружаоцем услуге¹⁶. Начин реализације услуге се разликује у установама из јавног и установама из нејавног сектора (Графикон 6). У 2018. години значајно је више корисника који су директно уговорали услугу смештаја у установама из јавног сектора, 10% у извештајној у односу на један посто у упоредној 2017. години. У установама из нејавног сектора за један посто је мање корисника који су на смештај упућени по основу решења центра за социјали рад.

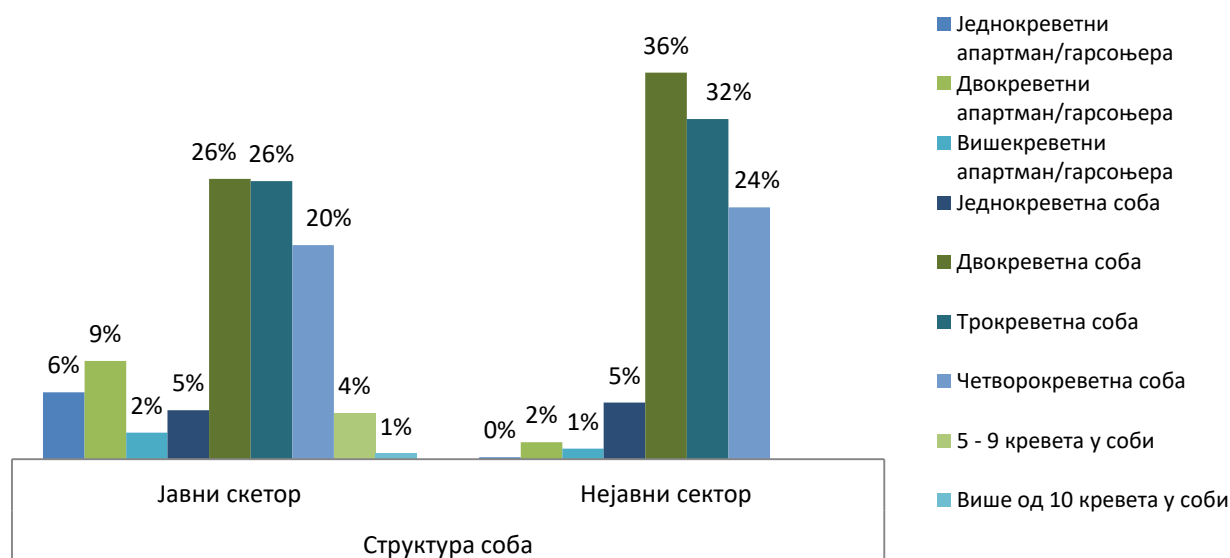
Графикон 6: Начин уговарања услуге у односу на припадајући сектор пружаоца 2017. и 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У структури смештајних капацитета доминирају двокреветне, трокреветне и четворокреветне собе и нема значајнијих одступања током посматраног периода (Графикон 7). У јавном сектору још увек, као и претходне године, има 2% соба са пет и више кревета. У 2015. години, у сутановама из јавног сектора је било 3% соба са пет и више кревета. Структура смештајних капацитета у установама из приватног сектора је у складу са стандардима (нема смештајних јединица са пет и више кревета).

Графикон 7. Структура смештајних капацитета у установама 31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

¹⁶ Нема података за ранији период јер се овај индикатор није пратио кроз формате за годишње извештавање

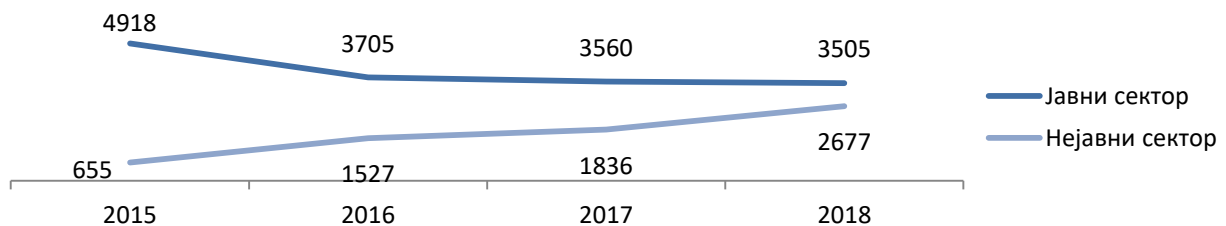
1.2. Људски ресурси у установама за одрасле и старије

У установама за одрасле и старије, у 2018. години је било ангажовано укупно 6.182 радника, односно 15% више радника него што је то било у 2017. и 11% више него што је било 2015. године (Графикон 8).

У јавном сектору број ангажованих у 2018. у односу на 2017. годину, умањен је за 2%, а у односу на 2015. мањи је за 29%. У у нејавном сектору број ангажованих у 2018. години повећан за 46%¹⁷ а у поређењу са 2015. годином четвороструко је већи.

У јавном сектору је приметан тренд смањивања броја ангажованих радника. Смањење броја запослених у јавном сектору је рефлексија примене Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору¹⁸ и Закона о буџетском систему¹⁹. У јавном сектору недостају кадрови свих профила. Најизраженији недостатак који значајно угрожава квалитет услуге, јесу недостајући неговатељи и медицинско особље. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања није давало потребне сагласности за попуњавање упражњених радних места²⁰.

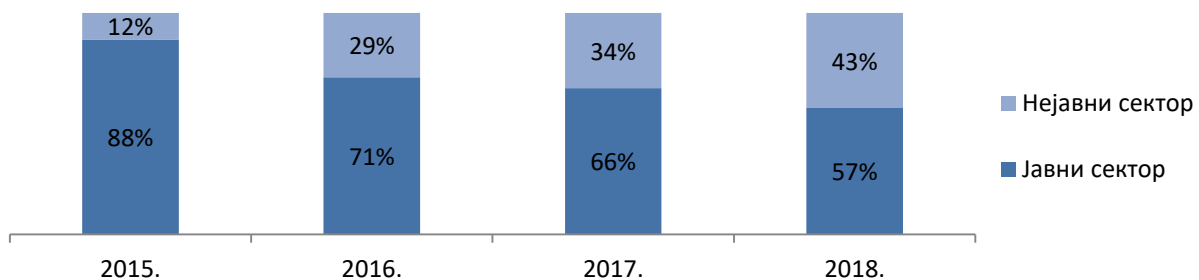
Графикон 8: Ангажовани радници у односу на припадајући сектор пружаоца услуге 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Расте број запослених у нејавном сектору, како у укупном збиру тако и у њиховој заступљености у односу на укупно ангажоване при пружању услуге домског смештаја за одрасле и старије (Графикон 9).

Графикон 9: Заступљеност укупно ангажованих радника у односу на припадајући сектор 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

¹⁷ У нејавном сектору расте број ангажованих радника у складу са растом броја пружаоца услуге

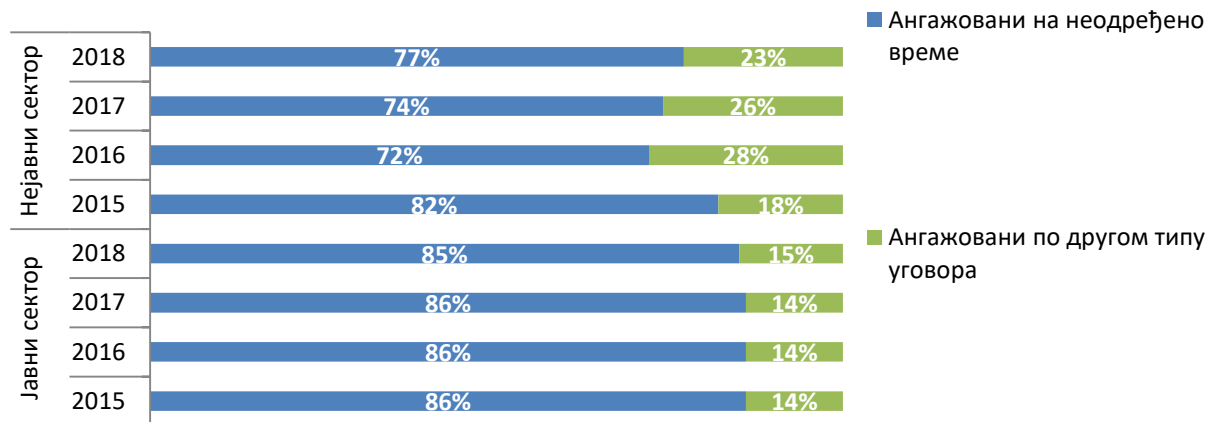
¹⁸ Сл. гласник РС", број 68/2015 и 81/2016-ОУС

¹⁹ Сл. гласник РС", бр. 103/2015

²⁰ Извор: Наративни извештаји установа за смештај одраслих и старијих из јавног сектора за 2018. годину

У односу на радни статус, од укупног броја ангажованих радника на пружању услуге смештаја 82% је у радном односу на неодређено време. Овај податак се није мењао током претходне три године, а током 2015. године било је незнатно више - 85% ангажованих на неодређено време. Разлике се уочавају при поређењу установа из јавног, односно нејавног сектора (Графикон 10).

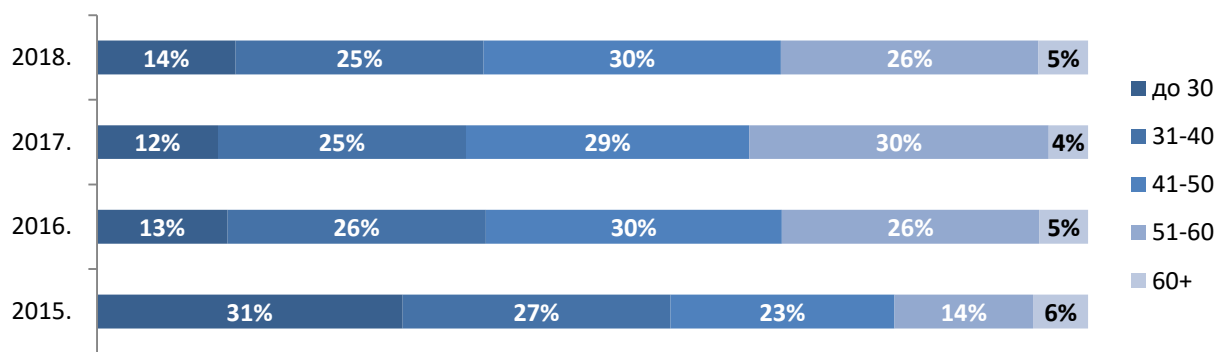
Графикон 10: Ангажовани радници према статусу и припадајућем сектору 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на старосну структуру, на пружању услуге домског смештаја, највише је ангажованих радника у старосној групи од 41-50 година – 30%, а четвртина или 26% ангажованих припада старосној групи 51-60 година. У односу на претходну, 2017. годину, нема значајнијих промена у старосној структури ангажованих на пружању услуге домског смештаја. У поређењу са на 2015. годином, млађих од 30 година је дупло мање, а у старосној групи 51-60 година скоро дупло више (Графикон 11).

Графикон 11: Структура ангажованих радника у односу на старост 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Осим у старосној групи преко 60 година, где је незнатна разлика у односу на припадајући сектор установе, у другим старосним групама разлике су израженије. У установама јавног сектора тек 7% радника је старости до 30 година, и нема значајнијих

одступања у односу на претходне године. У установама из нејавног сектора овој старосној групи - млађи од 30 година, припада 22% ангажованих. Изражена је разлика у структури запослених у старосној групи 51-60 година. Овој старосној групи припада трећина запослених у јавном сектору а 16% запослених у приватном сектору (Табела 1).

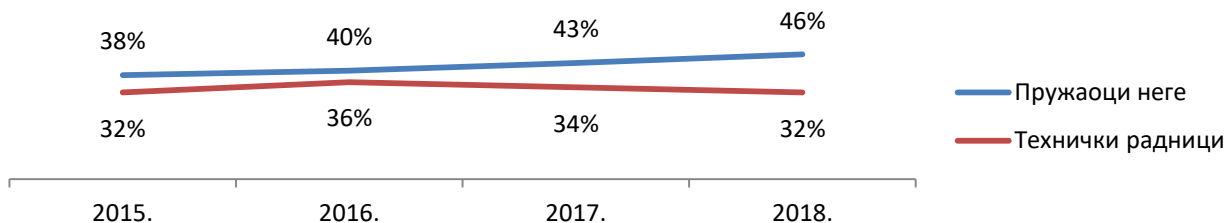
Табела 1: Старосна структура ангажованих радника у односу на припадајући сектор установе 31.12.2015.-31.12.2018.

	до 30 година		31 – 40 година		41 – 50 година		51 – 60 година		60 + година	
	Јавни сектор	Нејавни сектор	Јавни сектор	Нејавни сектор	Јавни сектор	Нејавни сектор	Јавни сектор	Нејавни сектор	Јавни сектор	Нејавни сектор
2018.	7%	22%	22%	28%	32%	29%	34%	16%	5%	6%
2017.	7%	24%	23%	31%	32%	26%	33%	14%	5%	5%
2016.	5%	29%	23%	31%	32%	21%	37%	15%	4%	4%
2015.	6%	31%	22%	27%	37%	23%	33%	14%	2%	6%

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на врсту посла, на пружању услуге смештаја одраслих и старијих, највише ангажоваих - 46% јесу пружаоци неге (неговатељи и медицински радници). У односу на претходну 2017. годину, пружаоца неге је више за 3% а у односу на 2015. Више је за 8% (Графикон 12). Техничких радника је 32%, а у односу на претходну годину то је мање за два процента, а исто као 2015. године.

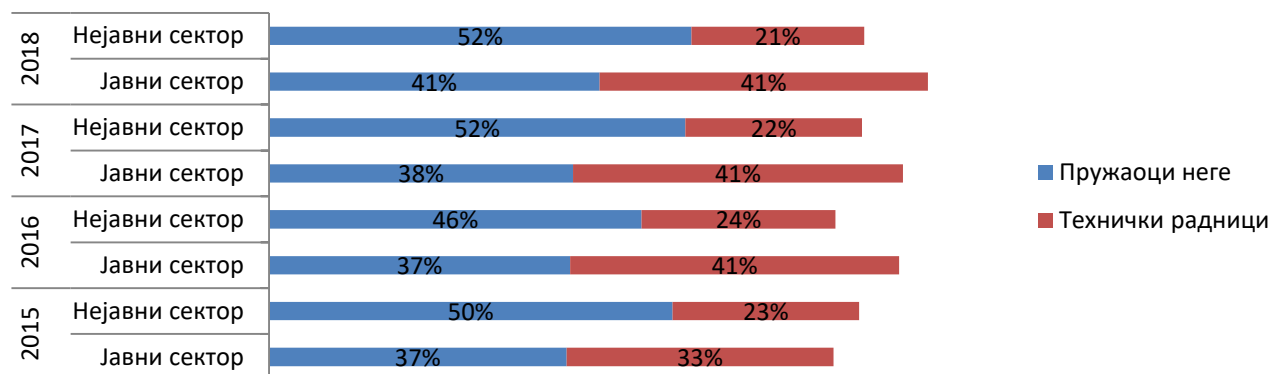
Графикон 12 : Пружаоци неге и технички радници у односу на укупан број радника 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Има разлике када се посматрају установе у односу на оснивача - јавни и нејавни сектор (Графикон 13). У Установама из јавног сектора скоро да су подједнако заступљени пружаоци неге и технички радници. У установама из нејавног сектора, у свим посматраним периодима, пружаоца неге је најмање двоструко и више.

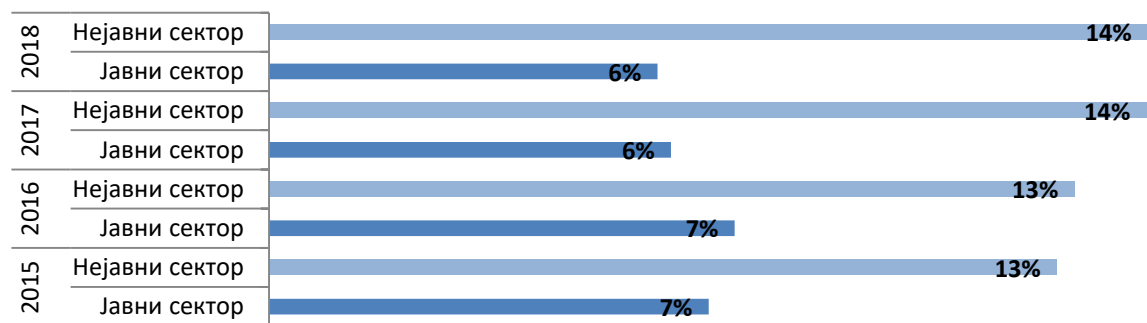
Графикон 13: Заступљеност пружаоца неге и техничких радника у односу на укупан број радника и припадајући сектор установе 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Од укупног броја радника, 10% ангажованих чине стручни радници и на овим пословима се бележи благи тренд раста - 1% више у односу на претходну 2017. годину и 2% више у односу на 2015. годину. Када се пореде јавни и нејавни сектор, трендови се разликују. Стручних радника у јавном сектору је 6%, колико и прошле 2017. године и 1% мање у односу на 2015. годину. У установама из нејавног сектора стручних радника је 14% (исто колико и претходне године) и за 1% више него у 2015. години (Графикон 14).

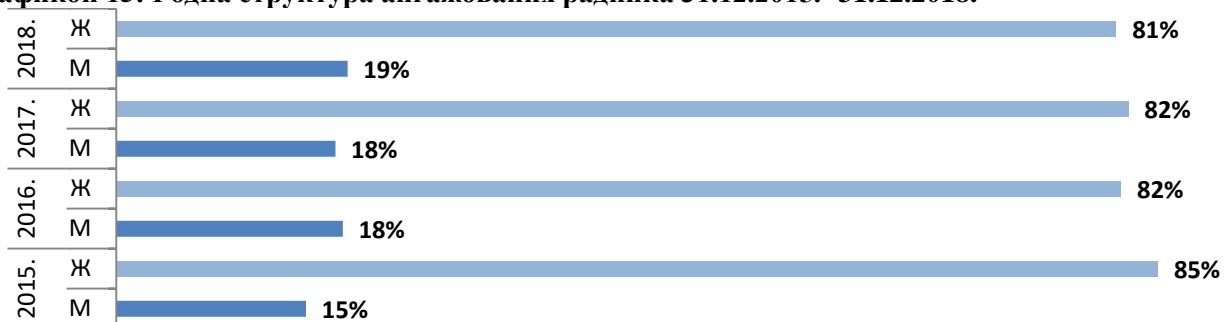
Графикон 14: Заступљеност стручних радника у односу на припадајући сектор пружаоца услуге 2015.-2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на родну структуру радника, три четвртине - 81% ангажованих на пружању услуге домског смештаја јесу жене. У односу на претходну 2017. и у поређењу са 2015. годином, родна структура запослених се незнатно мења (Графикон 15). Нема значајнијих разлика кад се пореде јавни и нејавни сектор.

Графикон 15: Родна структура ангажованих радника 31.12.2015.- 31.12.2018.

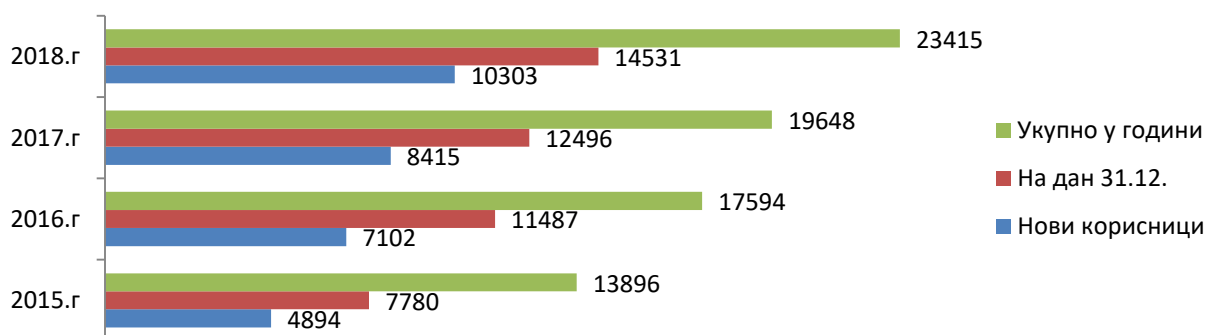
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2. Карактеристике корисника у установама за смештај одраслих и старијих

2.1. Корисници услуге смештаја у установама за одрасле и старије

У 247 установа за смештај, на дан 31.12.2018. године, било 14.531 корисник, што је 16% више у односу на 2017. и 87% више у односу на 2015. годину. Уочљив је тренд раста броја корисника на смештају у установама по свим критеријумима: током године, на дан 31.12. и број нових корисника. Број нових корисника у 2018. години био је 10.303 што је за 22% више у односу на 2017. и за 111% више у односу на 2015. годину. Током 2018. године услугу смештаја је користило 23.415 корисника, што је за 19% више у односу на 2017. и за 69% више него што је било у 2015. Години (Графикон 16).

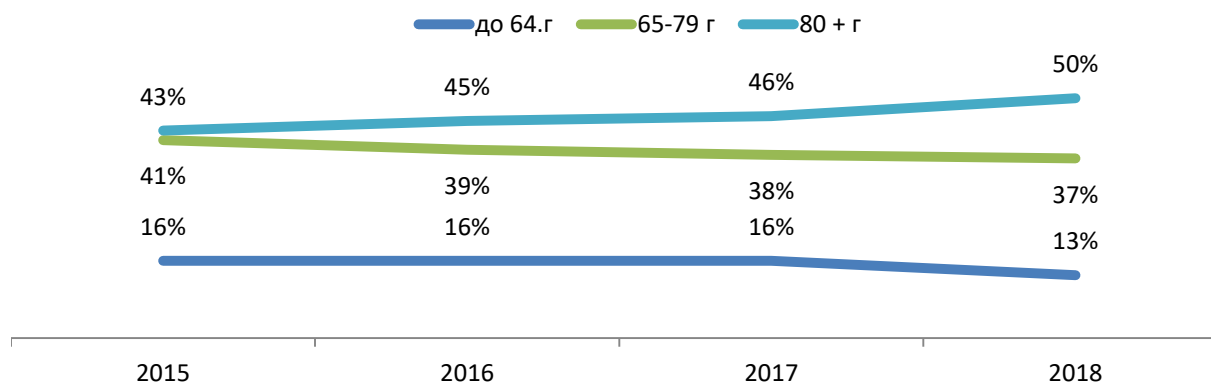
Графикон 16: Број корисника домског смештаја за одрасле и старије 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Половина корисника су старији од 80 година и ова група корисника испољава тенденцију раста. У односу на претходну, 2017. старијих од 80 година је 4% више, а у односу на 2015. годину, више их је за 7%. У благом паду је заступљеност старијих од 65 до 79 година, као и одраслих корисника (Графикон 17).

Графикон 17: Старосна структура корисника 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Старосна структура корисника разликује се у установама јавног и нејавног сектора (Табела 2). Знатно мање одраслих корисника је у приватном сектору. Старијих од 80 година је у јавним установама 47%, а у приватним их је 61% и током посматраног периода, њихова заступљеност има тенденцију раста у оба сектора (јавном и нејавном).

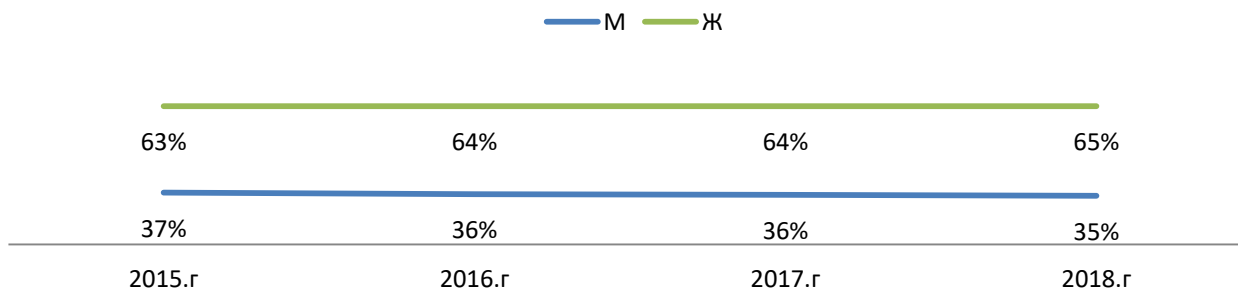
Табела 2: Корисници према старости у односу на припадајући сектор 31.12.2015.-31.12.2018.

Група установа	Старост корисника	2015.г	2016.г	2017.г	2018.г
Јавни сектор	до 64 год.	16%	16%	16%	15%
	65-79год.	41%	38%	38%	38%
	80+	43%	45%	46%	47%
Нејавни сектор	до 64 год.	5%	5%	6%	6%
	65-79год.	37%	31%	33%	33%
	80+	58%	64%	60%	61%

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се посматра **родна структура корисника** (Графикон 18), доминирају жене (65% жена у односу на 35% мушкараца у 2018. години). Нема значајнијих одступања током посматраног периода.

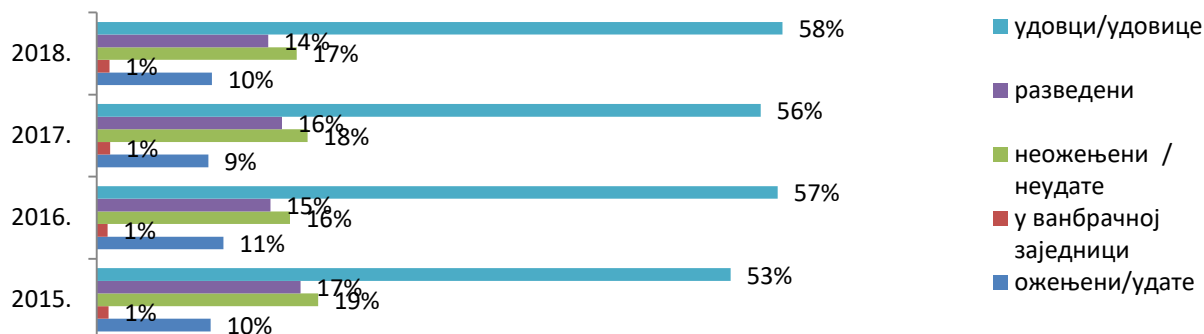
Графикон 18: Родна структура корисника -укупно током године 2015. - 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на брачни статус пре смештаја у дом, услугу користи 58% удовица/удоваца. Ово је најзаступљенија корисничка група према брачном статусу, са тенденцијом умереног раста у посматраном периоду (Графикон 19).

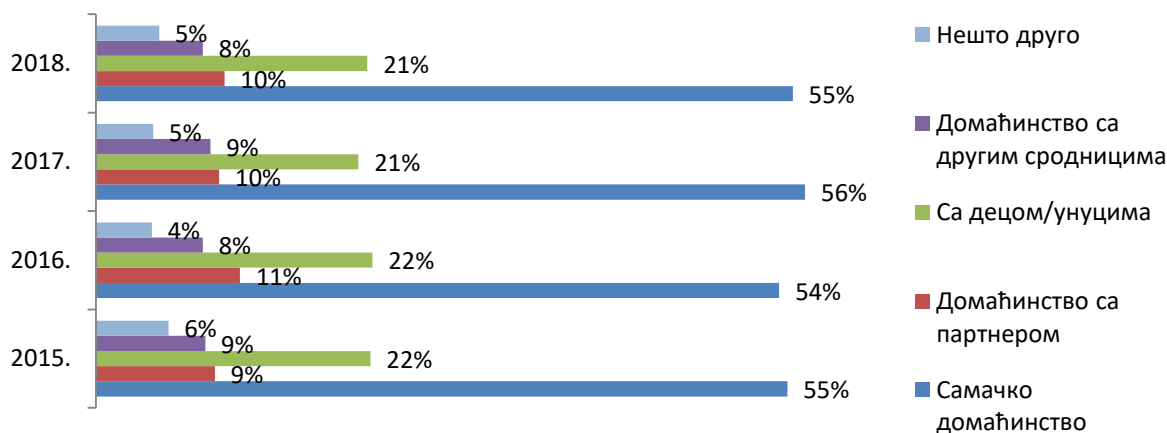
Графикон 19: Корисници према брачном статусу на дан 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се посматра породични статус, више од половине корисника - 55% је пре смештаја у дом живело у самачким домаћинствима. Петина корисника – 21% живела је у домаћинству са децом/унуцима. Нема значајних одступања у породичном статусу корисника током посматраног периода (Графикон 20).

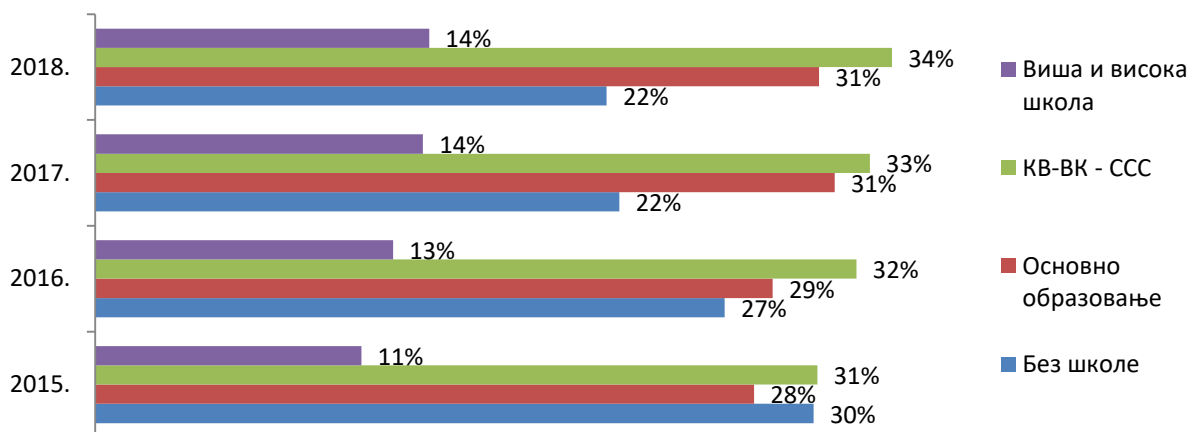
Графикон 20: Корисници према породичном статусу пре смештаја у дом на дан 31.12.2018.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на образовну структуру, највише корисника је са средњим стручним образовањем – 34%. Заступљеност ових корисника се из године у годину повећава за 1%. Најмање корисника је са високим/вишим стручним образовањем – 14%. У односу на претходну 2017. годину, нема промена. У односу на 2015. годину број корисника са високим/вишим образовањем је повећан за 3%. Више од петине корисника – 22% нема ни основно образовање, што је исто као претходне године, али за 8% мање у односу на 2015. годину (Графикон 21).

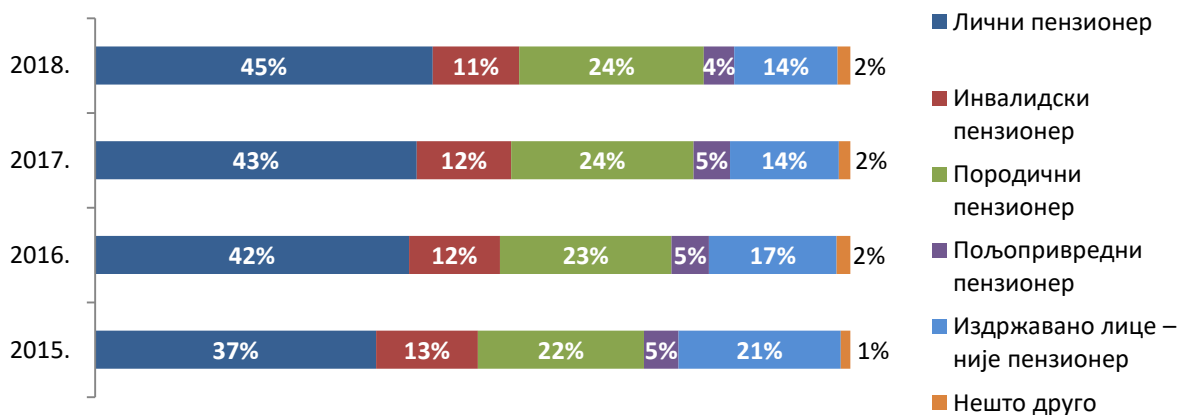
Графикон 21: Корисници према образовном статусу 31.12.2015.- 31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

У односу на пензијски статус, на домском смештају је 84% пензионера и 14% издржаваних лица. Издржаваних лица је 41% међу одраслим корисницима и 10% корисника старијих од 65 година (Графикон 22).

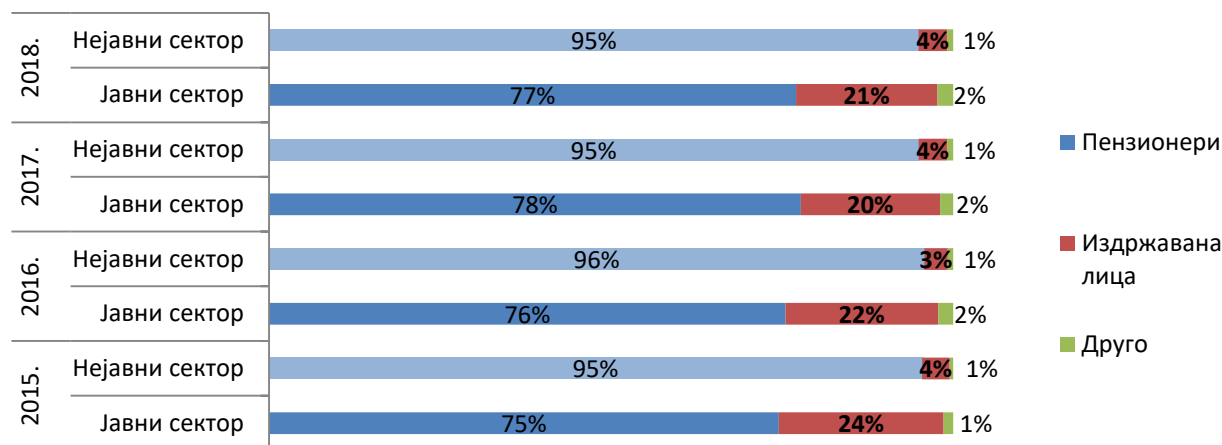
Графикон 22: Корисници услуге домског смештаја према пензијском статусу 31.12.2015. - 31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Нема великих одступања у тренду, али је уочљива је разлика када се пореде подаци о пензијском статусу корисника у односу на припадајући сектор пружаоца услуге (Графикон 23). У установама из јавног сектора 77% је пензионера, што је незнатно мање у односу на 2017. а за 2% више у односу на 2015. годину. У установама из јавног сектора континуирано издржаваних лица је 21% у 2018. и 24% у 2015. години. У установама из нејавног сектора пензионера је, у континуитету, 95%.

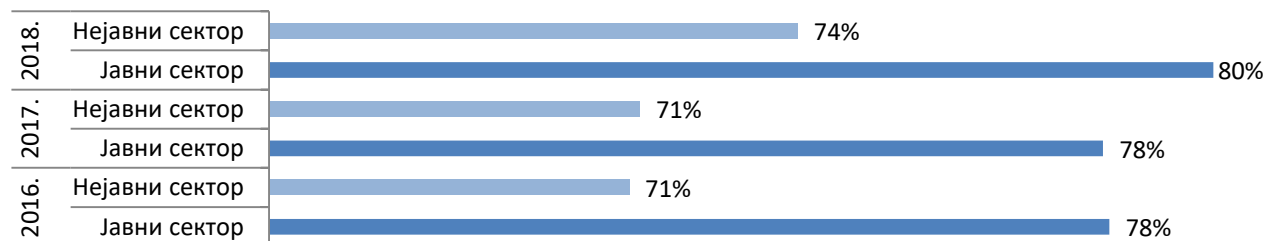
Графикон 23: Корисници услуге домског смештаја према пензијском статусу и припадајућем сектору установе 31.12.2015. - 31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

За смештај у установу која се налази у окружењу, одређује се 77% корисника. Нема одступања када се пореде подаци из ранијих година (у претходној и ранијим годинама 76%)²¹, али се уочавају мање разлике када се пореде установе из јавног и нејавног сектора. У јавном сектору 80% корисника је живело у области у којој се налази установа, а у приватном је 74% корисника (Графикон 24).

Графикон 24: Корисници према месту пребивалишта пре смештаја у дом у односу на припадајући сектор установе 31.12.2016.-31.12.2018.

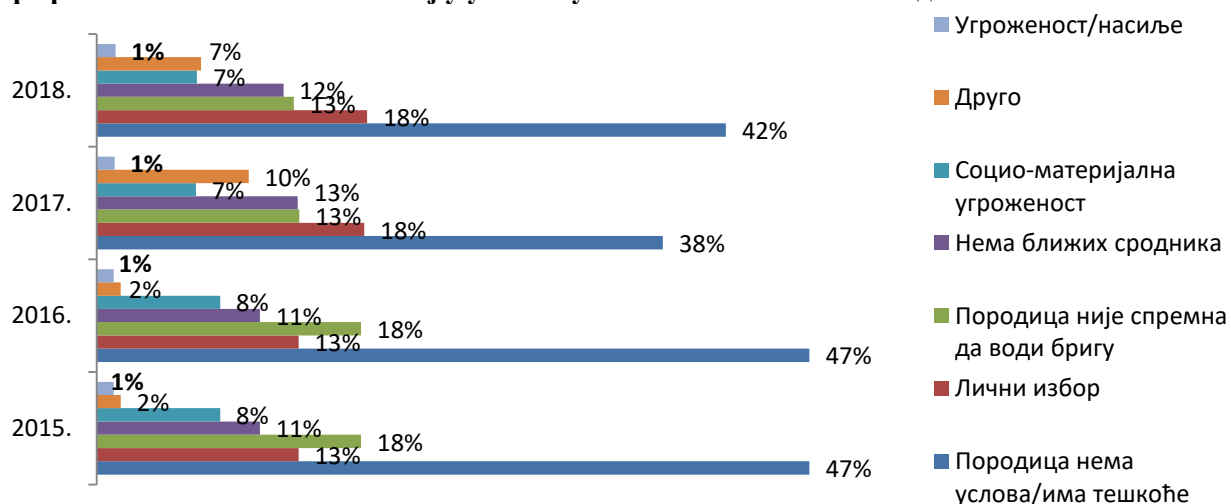

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Највише корисника, односно 42% на домском смештају је зато што породица нема услова, односно има тешкоће у организацији свакодневног функционисања и нема капацитет да обезбеди услове за несметан живот корисника. У односу на претходну 2017. годину, ових корисника је за 5% више, а у односу на 2015. годину, мање их је за 5%. Други разлог по заступљености јесте лични избор корисника и процена да је живот у дому за њих оптималније решење - 18%. У односу на претходну годину нема разлике, а у односу на 2015. годину, живот у дому је лични избор за 5% више корисника. Насиље у породици, повод је за смештај 1% корисника и нема промена у односу на раније године у посматраном периоду (Графикон 25).

²¹ У годишњим извештајима за 2015. годину није се пратио овај показатељ

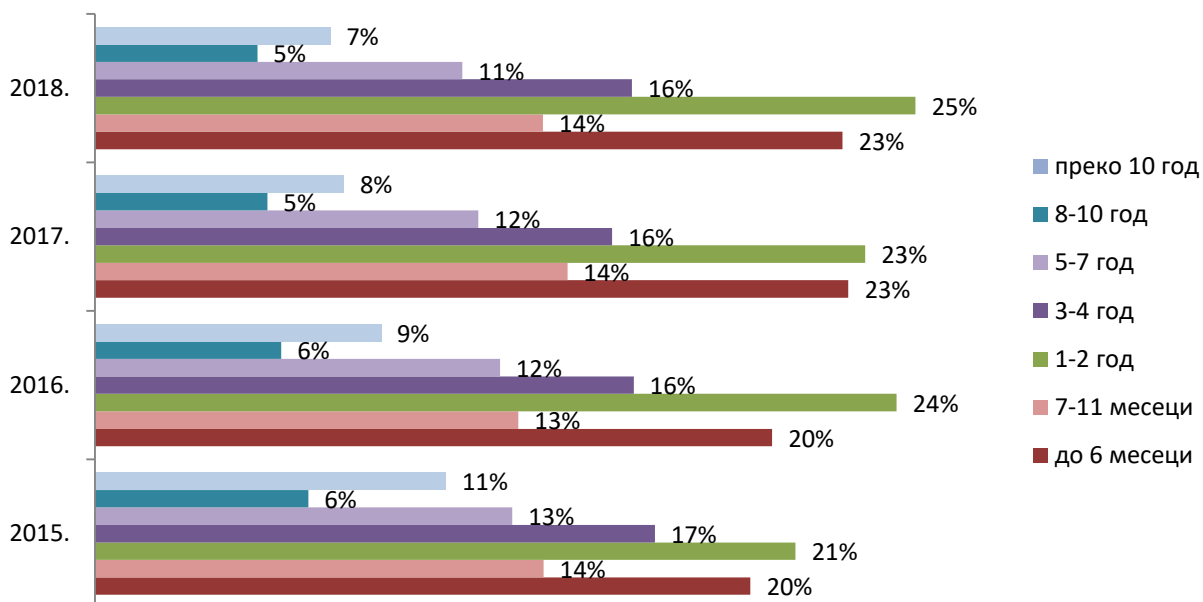
Графикон 25: Разлози за смештај у установу 31.12.2015.-31.12.2018. године

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Четвртина, односно 25% корисника на смештају у установама проведе од једне до две године. У односу на претходну 2017. годину, то је за 2% више, а у односу на 2015. више је за 4%. Мање од једне године услугу смештаја користи 37%, односно 23% користи услугу мање од шест месеци, а 14% на смештају је дуже од шест месеци, али краће од годину дана. Нема разлике када се ови подаци пореде са претходном годином, а у поређењу са 2015. за 3% је више је корисника који услугу користе краће од 6 месеци. (Графикон 26).

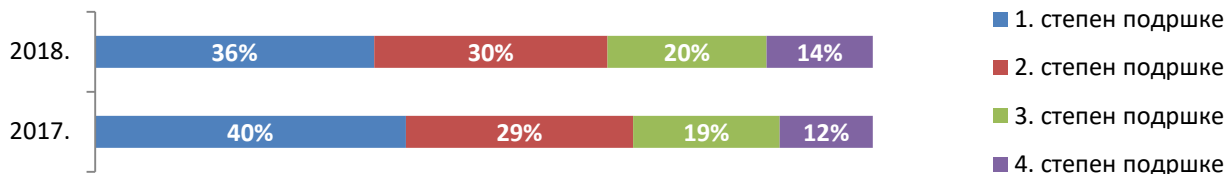
Графикон 26: Корисници према дужини боравка у установи 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Према процењеном степену потребне подршке, 66% корисника има потребу за првим и другим степеном подршке, што је за 3% мање у односу на претходну 2017. годину²². Петица, односно 20% корисника може да функционише и брине о себи уз надзор и подршку другог лица (трећи степен подршке). Самостално, уз подсећање (четврти степен подршке), може да функционише 14% корисника (Графикон 27).

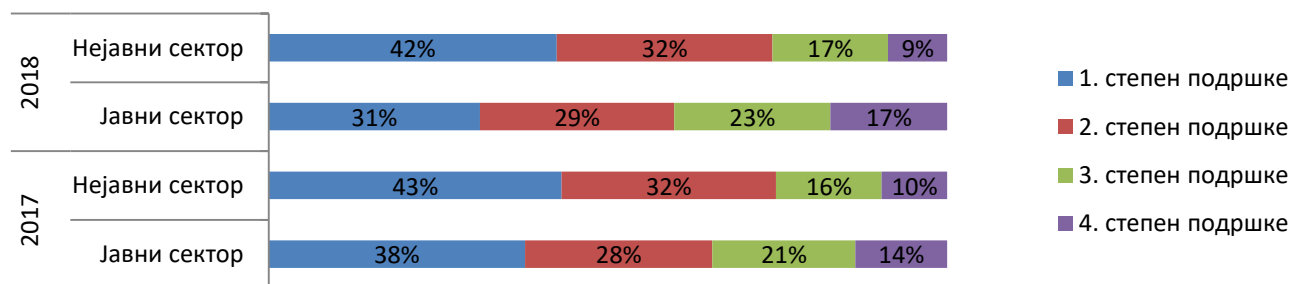
Графикон 27: Корисници према степену потребне подршке 31.12.2015.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Разлике се уочавају када се пореде потребан степен подршке у односу на припадајући сектор пружаоца услуге. У јавном сектору, потребу за интензивном подршком има 60% у 2018. и 66% у претходној години. У нејавном сектору потребу за интензивном подршком има три четвртине корисника - 74% у извештајној и 75% у претходној, 2017. години (Графикон 28).

Графикон 28: Корисници према процењеним потребама подршке у односу на припадајући сектор 31.12.2015.- 31.12.2018.

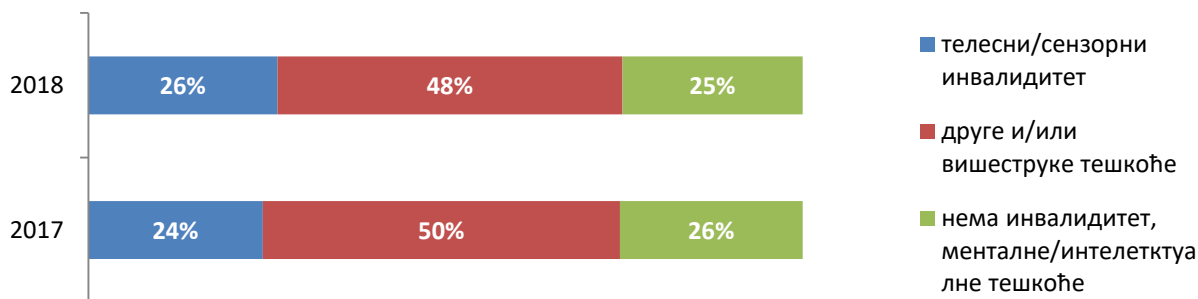

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Три четвртине корисника услуге домског смештаја има неку врсту **инвалидитета или тешкоћа**. У односу на претходну 2017. годину за 1% више. Нема инвалидитет, менталне или интелектуалне тешкоће 25% корисника (Графикон 29). Телесни или сензорни инвалидитет има 26% корисника. Менталне, интелектуалне или вишеструке сметње и тешкоће има 48% корисника, скоро половина. У поређењу са претходном годином нема значајнијих одступања.

²² Нема компаративних података из ранијих година

Графикон 29: Корисници према врсти инвалидитета/тешкоћа 31.12.2017.-31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Редовне контакте са сродницима остварује 62% корисника, што је 2% више него у претходној 2017. години²³. Никакве контакте са сродницима не остварује 7% корисника, а 4% корисника нема ближих сродника (Графикон 30).

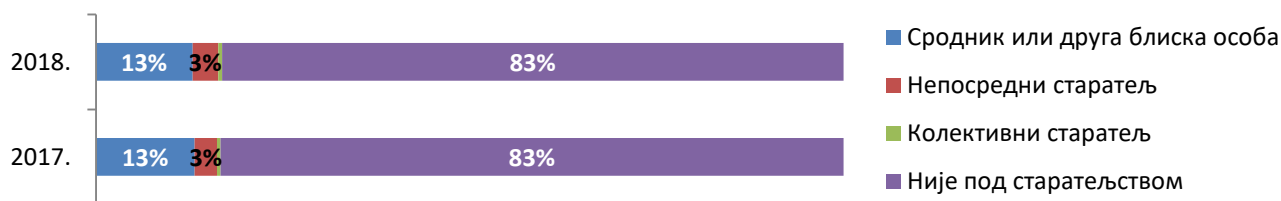
Графикон 30: Корисници према оствареним контактима са сродницима у односу на динамику 31.12.2017. и 31.12.2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

За већину корисника – 83% није организована старатељска заштита. Нема промена у односу на претходну 2017. годину²⁴ и под старатељством је 17% корисника. За 13% корисника, старатељ је сродник или друга блиска особа, Центар за социјални рад пружа старатељску заштиту за 4% корисника. (Графикон 31).

Графикон 31: Корисници према стратељској заштити 31.12.2017. и 31.12.2018.

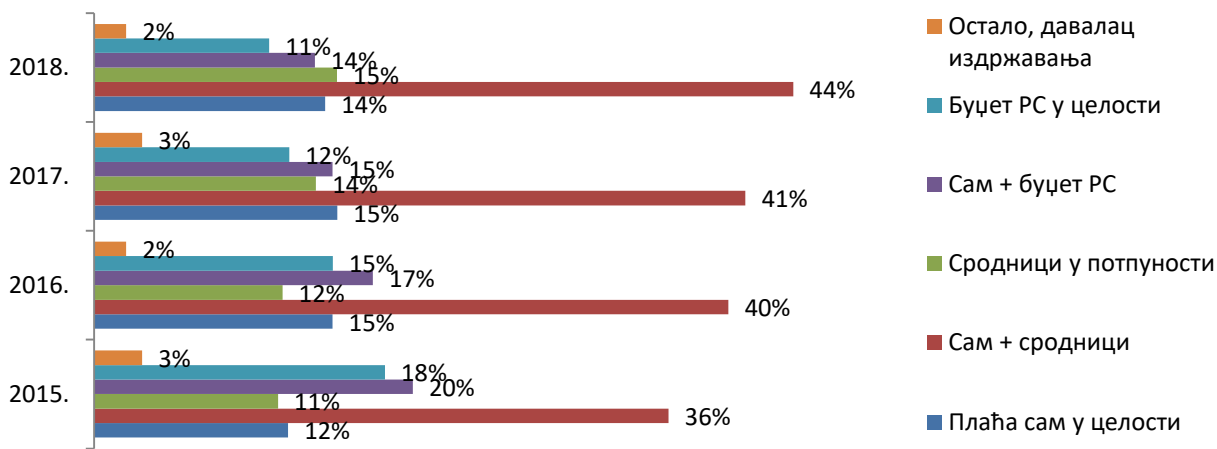
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

²³ Нема компаративних података из ранијих извештајних периода

²⁴ Нема компаративних података из ранијих извештајних периода

Када се посматра структура корисника у односу на начин плаћања услуге, највише - 44% корисника трошкове смештаја носе сами и/или уз помоћ сродника, што је за 3% више у односу на 2017. и за 8% више у односу на 2015. годину. Сродници у потпуности носе трошкове за 15% корисника и овде се уочава благи тренд раста. У односу на 2017. више је за 1% а у односу на 2015. годину за 4%. Буџет Републике Србије у целости сноси трошкове за 11% корисника што је за 1% мање у односу на претходну и за 7% мање у односу на 2015. годину. Тренд пада исказан је и у групи корисника којима Република Србија партиципира у трошковима. У 2018. Ових корисника је 14%, за 1% мање у односу на претходну и за 6% мање у односу на 2015. годину (Графикон 32).

Графикон 32: Корисници према начину плаћања услуге 31.12.2015.-31.12.2018.

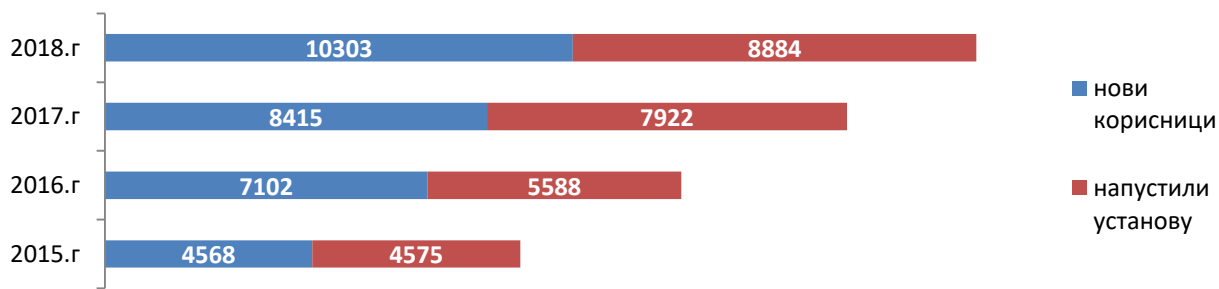

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2.2. Флукуација корисника

У току 2018. године у установе је смештено 10.303 корисника, што је 22% више у односу на претходну годину и 126% више у односу на 2015. Установе је напустило 8.884 корисника, што је за 12% више него у претходној и 94% више него у 2015. години (Графикон 34).

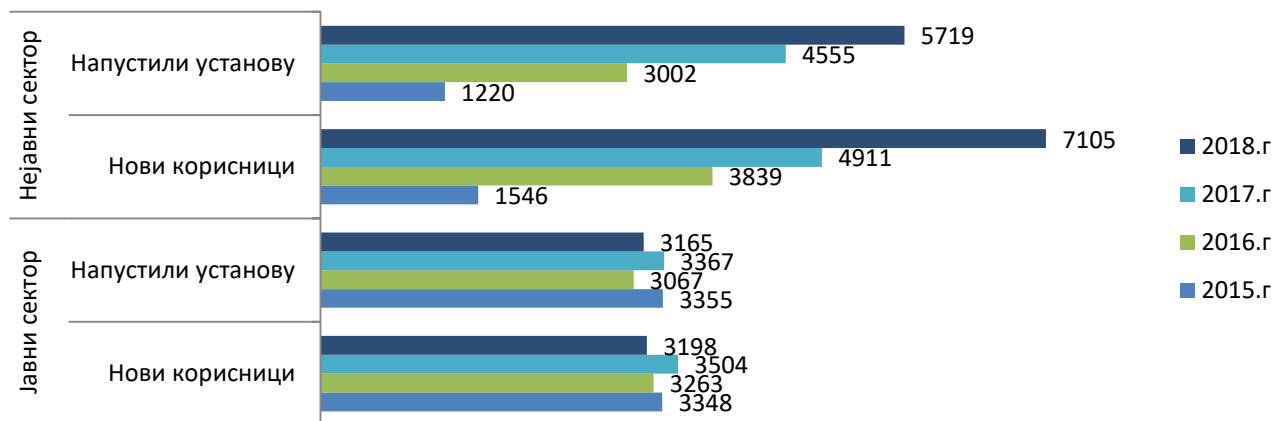
Графикон 34: Нови и корисници који су напустили установу током 2015.- 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих РЗСЗ

Флуктуација корисника је израженија у установама из нејавног сектора (Графикон 35). У установама из јавног сектора, где је искоришћеност капацитета 93% флуктуација корисника је 38%. У приватним установама, где се искоришћеност капацитета у континуитету повећава и у 2018. је била 83%, флуктуација корисника је 93%.

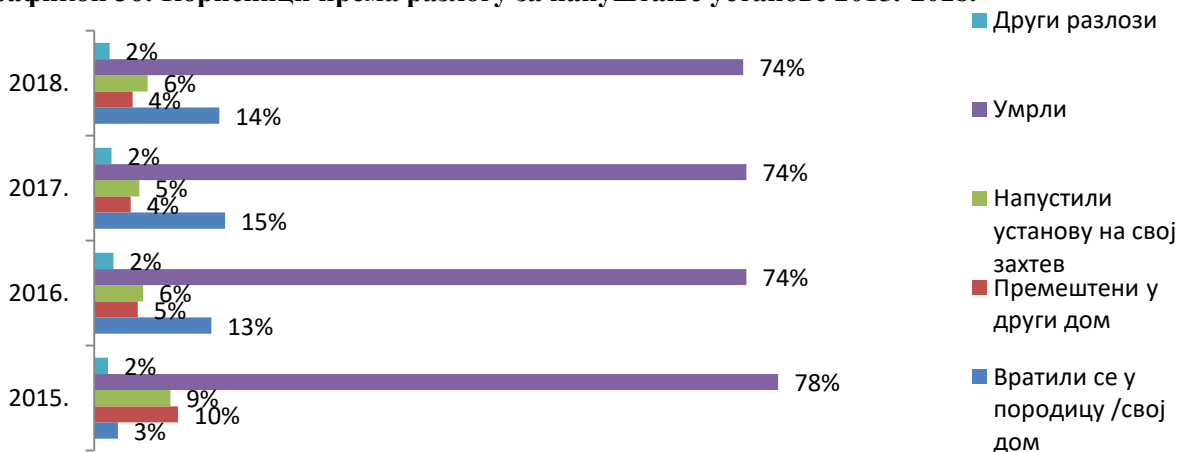
Графикон 35: Нови и корисници који су напустили установу у односу на припадајући сектор 2015.- 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих РЗСЗ

Најзаступљенији **разлог напуштања установе** је смрт корисника - 74% и ова вредност се није мењала током последње три године, а у односу на 2015. годину је за 4% мање. У своју породицу/свој дом се вратило 14% корисника, у претходној 15%, а у 2015. години у породицу се вратило само 3% корисника. Супротан тренд исказан је међу корисницима који су премештени у други дом. У 2018. као и претходне, у други дом је премештено 4% корисника. У 2015. у други дом је премештено 10% корисника.

Графикон 36: Корисници према разлогу за напуштање установе 2015.-2018.

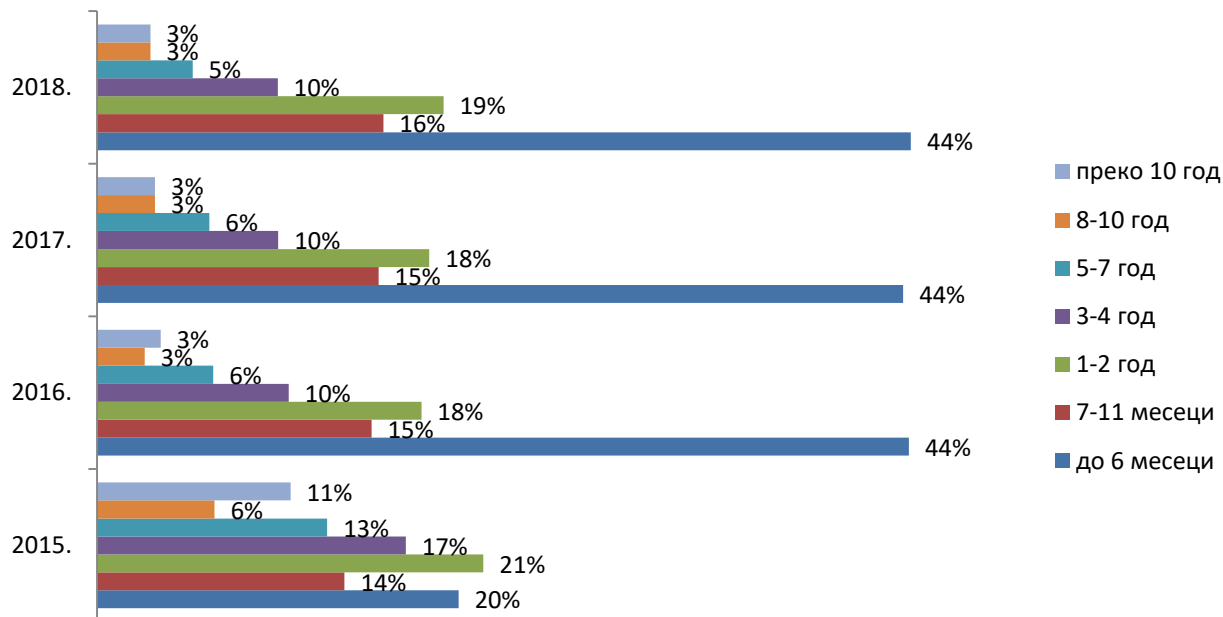
Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Узрок смрти корисника углавном је болест. У корисничкој групи одраслих, болест је искључиви разлог смрти, а у корисничкој групи старијих болест је узрок смрти у 99%

случајева. Самоубиство као узрок смрти је заступљено са 0,6% у корисничкој групи старијих, а несрећних случајева је било 0,06%. Нема одступања у поређењу са претходном као ни у ранијим годинама упоредног периода.

За кориснике којима је разлог престанка смештаја смрт, краће од шест месеци је услугу користило 44%. У односу на претходну 2017. годину, нема одступања. Када се пореде подаци из 2015. године, значајне су разлике. У 2015. години 20% умрлих корисника је услугу користило краће од 6 месеци, што је за 24% мање у поређењу са 2018.

Графикон 37: Умрли корисници према дужини боравка у установи 2015.- 2018.

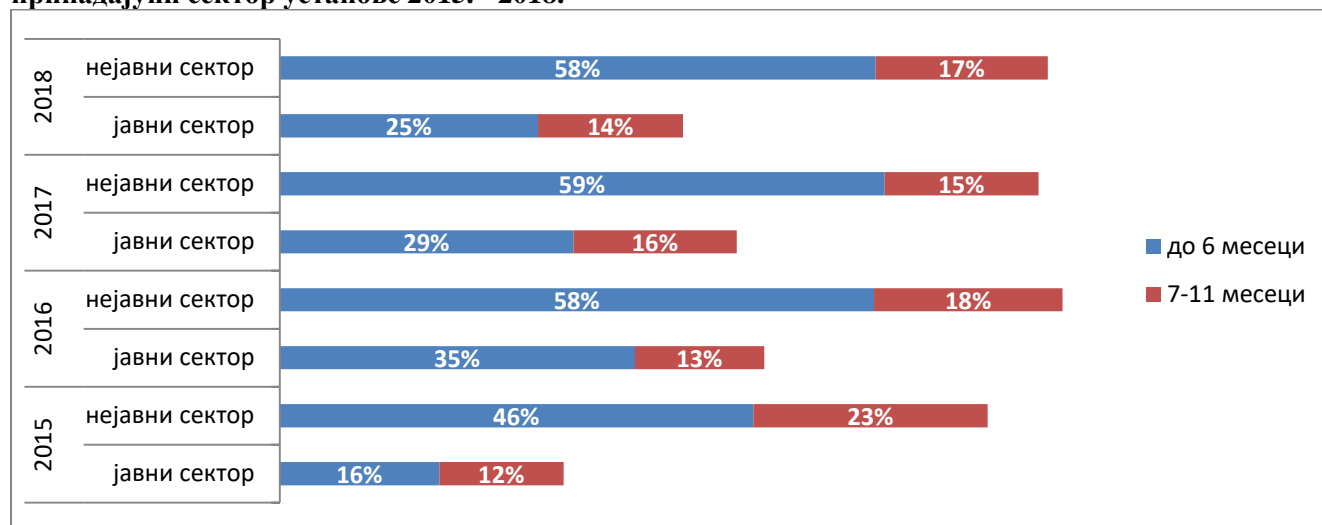

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

Када се пореде установе из јавног и нејавног сектора, у приватним установама значајан број умрлих корисника је на смештају боравио краће од годину дана (Графикон 38). У 2018. краће од годину дана је боравило 75% корисника у установама из нејавног и 39% корисника у установама из јавног сектора. Донекле слично је у претходној 2017. години. У 2015. години, краће од годину дана у установама из јавног сектора боравило је 28% што је за 11% мање у односу на посматрану извештајну годину. У приватним установама је израженија појава смештаја корисника у поодмаклом стадијуму болести²⁵.

²⁵ Извор: наративни извештаји о раду приватних домова

Графикон 38: Корисници који су боравили у дому краће од годину дана у односу припадајући сектор установе 2015. - 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2.3. Стручни рад са корисницима

Неки облик стручног усавршавања прошло је 42% ангажованих на пружању услуге смештаја. Најзаступљенији су програми обуке у систему здравствене заштите. Програме акредитоване у систему здравствене заштите прошло је 18%, а неакредитоване програме из ове области прошло је 6% запослених. Из области социјалне заштите, акредитоване програме је прошло 8% запослених, а програме који нису акредитовани 4% запослених. Тематским семинарима, саветовањима и конференцијама присуствовало је 5% запослених у домовима за старије. Академска усавршавања (специјализације, мастери, итд.) похађа 1% ангажованих.

Има разлике када се ови подаци сагледавају у односу на сектор којем установа припада. Програме усавршавања прошло је 56% запослених у јавном сектору и 24% запослених у приватним установама. Ова разлика је најизраженија у стручном усавршавању медицинског и неговатељског особља (у јавном сектору 34%, а у приватном 11%). Стручно усавршавање у систему социјалне заштите скоро да је подједнако заступљено и у јавном и у приватном сектору (15% у јавном и 12% у приватном).

У домену општих знања и вештина, исказане потребе за стручним усавршавањем усмерене су на развијање компетенција и вештина за управљање људским ресурсима, етичко понашање, превенцију сагоревања на послу и ефикасније суочавање са стресом, на унапређење ненасилне комуникације и ефикаснијег решавања конфликта. Такође, истиче се и потреба за континуираним програмима који се тичу примене законских прописа комплементарним Закону о социјалној заштити (вођење евиденције и документације, заштита података, универзална права старијих, старатељска заштита, активирање хипотеке у социјалној заштити, итд.). Интерни мониторинг, самопроцена, процена потреба, планирање заштите у функцији заштите најбољег интереса корисника, евалуација као део

стручног поступка, препознавање и специфичности насиља над старијима са акцентом на стручни рад са жртвама насиља, специфичности болести зависности код старије популације и развој вештина у раду са њима, области су за које се наводи у извештајима да је потребно додатно оснаживање и усавршавање стручних радника.

Осим потреба да се унапређују општа знања и вештине, у извештајима се посебно наглашава потреба за подршком у имплементацији стручног поступка. Палијативно збрињавање, од општих знања, до специфичности за старију популацију и њихове породице, област је која се најчешће наводи. Често се наводе потребе за обукама у области активације, структурирања слободног времена, посебно укључивања, рада са дементним корисницима, корисницима у термалним фазама болести, корисницима са сензорним оштећењима. Осим оснаживања за рад са корисницима, исказане су и потребе за унапређењем вештина саветодавног рада у оснаживању чланова породице, њиховом прихватању новонасталих, измењених околности у животу сродника, а посебно стручна подршка у раду са тешко сарадљивим породицама, сродницима и другим значајним особама за корисника.

- **Примедбе и жалбе, примена рестриктивних мера, процедуре**

Од стране корисника или сродника, током 2018. године упућено је 717 примедби или жалби на пружање услуге. У односу на укупан број корисника услуге током године, 3% корисника је на неки начин исказало примедбу или жалбу.

Да није било примене рестриктивних мера известило је 88% пружалаца услуге (90% приватних и 70% установа из јавног сектора). Рестриктивне мере су примењене у 30% установа из јавног сектора (према укупно 102 корисника) и у 8% приватних установа (укупно 122 корисника).

Четвртина установа нема формиран интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима (25% установа из јавног сектора и 26% приватних установа).

Интерна евалуација је спроведена у три четвртине, односно 25% установа из јавног сектора и у 78% приватних установа.

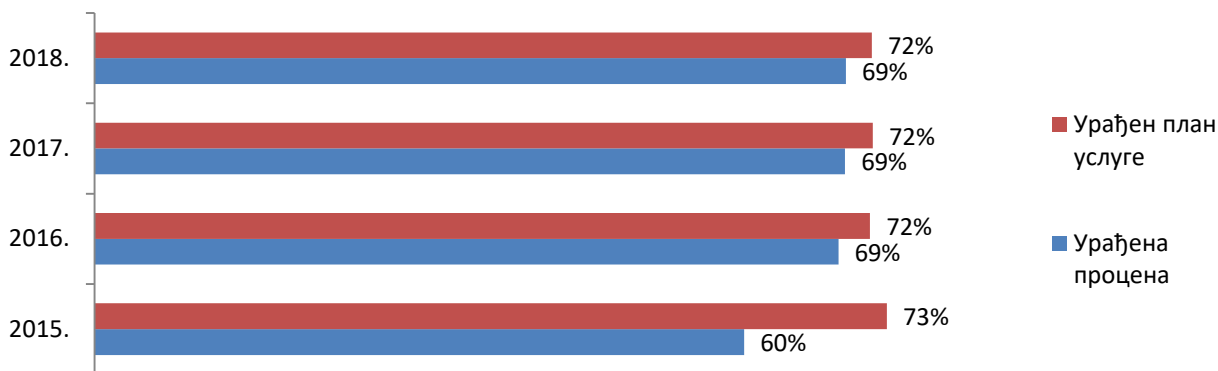
- **Стручни поступак, индивидуално планирање**

Процена потреба корисника је фаза стручног поступка. На основу процене, у прописаном року, ради се индивидуални план услуге. Процена као документ, саставни је и обавезни део сваког индивидуалног плана услуге.

У 2018. години процена је сачињена за 69% корисника, колико и претходне године. У упоредној 2015. години за 9% мање корисника је сачињена процена.

Индивидуални планови услуге урађени су за 72% корисника и нема значајнијих одступања током посматраног периода. (Графикон 39).

Графикон 39: Сачињене процене и индивидуални планови услуга за кориснике – укупно 2015. - 2018.

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај одраслих и старијих

2.4. Евиденција насиља над корисницима

Евидентирани су пријаве за 106 случајева насиља над корисницима, што је за 20% мање него прошле 2017. и за 279% више него у 2015. години. Центру за социјални рад, као органу старатељства, прослеђено је 86 пријава насиља, што је три пута више у односу на претходну и у односу на 2015. годину (Табела 3).

Табела 3: Укупан број пријава и број пријава поднетих органу старатељства 2015. – 2018.

	2015.	2016.	2017.	2018.
Број пријава	28	84	133	106
Број пријава упућених ЦСР	29	0	28	86

Евидентирано је 65 случајева физичког насиља где су жртве биле 12 одраслих особа (10 мушкараца и две жене) и 53 старије особе (40 мушкараца и 25 жена). У 39 случајева емотивног насиља жртве су биле три жене у групи одраслих и 33 жртве у групи старијих (17 мушкараца и 22 жене). Емотивном насиљу је најизложенија група корисника од 65 до 79 година старости (22 корисника). Евидентирана су два случаја сексуалног насиља где су жртве биле једна жена у старосној групи одраслих и једна жена у групи старијих корисница (65 - 79 година).

У 97% случајева, починиоци насиља су други корисници. Насиље од стране особе ван установе за смештај, претрпела су три корисника.

Поднето је 9 кривичних пријава према корисницима починиоцима насиља, шест за физичко, две за сексуално и једна пријава за емотивно насиље над другим корисником.

Табела 4: Корисници према врсти насиља којеој су били изложени 2015. – 2018.

	2015.	2016.	2017.	2018.
Физичко насиље	21	43	26	65
Сексуално насиље		1	2	2
Психичко насиље	2	51	41	39
Занемаривање	1	1	1	
Економско насиље		7	3	
Укупно	24	103	73	106

3. Друге услуге које пружа установа за смештај корисника

Осим услуге домског смештаја, 19 установа из јавног сектора је током 2018. године пружало и друге услуге социјалне заштите. На пружању других услуга, било је ангажовано 1.054 радника, међу њима је 885 или 84% радника ангажовано на неодређено време.

Међу услугама које подлежу лиценцирању, домови из јавног сектора, су за 4.462 корисника пружали следеће услуге:

- прихватилиште (четири установе, две установе имају лиценцу за ову услугу) за 102 корисника (62 одраслих и 40 старијих особа);
- дневни боравак (једна установа са лиценцом) за два одрасла корисника и девет старијих особа;
- помоћ и кући (12 установа, осам установа има лиценцу за услугу ПУК) за 430 корисника (13 младих, 359 одраслих и 3.934 старијих корисника);
- свратиште (једна установа) за 31 одраслог корисника;
- становање уз подршку (једна установа) за 12 одраслих корисника.

На пружању услуга које подлежу лиценцирању, било је ангажовано 895 радника. Највише ангажованих су сарадници - 86%, затим технички радници 7%, стручни радници 3% и стручни сарадници 2%.

Услуге које не подлежу лиценцирању користило је 22.481 корисника, а на овим пословима је било ангажовано 164 радника. Две трећине ангажованих или 64% јесу сарадници, техничких радника је 16%, стручних сарадника 10% и стручних радника 5%.

Највише -14 установа је организовало клубове за 18.239 корисника (четворо младих, 2.381 одраслих и 15.854 старијих). Саветодавне услуге пружале су две установе за 3.634 корисника (1.348 одраслих и 2.286 старијих). Дневни центар су организовале две установе за 10 одраслих и 34 старија корисника.

4. Закључци

Расположиви смештајни капацитети од 16.528 места доступни су за 1,2% популације старијих у Србији, што је значајнији раст у односу на 2015. годину када је смештај био доступан за 0,7% старије популације.

Број пружалаца услуге домског смештаја у јавном сектору је непромењен, а у приватном је 2,4 пута већи у односу на 2015. годину.

Континуирано расте број пружалаца услуге, број расположивих места као и попуњеност капацитета, али расте и број корисника на листама чекања.

У јавном сектору 30% пружалаца услуге нема лиценцу. Број смештајних јединица са пет и више кревета се смањује, али је још увек присутан.

Према капацитетима и броју ангажованих радника заступљеност јавног и приватног сектора је приближна. Јавни сектор покрива 55% капацитета и упошљава 57% радника, а приватни сектор покрива 45% капацитета и упошљава 43% радника.

Старосна структура ангажованих радника је повољнија у приватном сектору.

У установама из јавног сектора недостају кадрови свих профила. Најизраженији недостатак који значајно угрожава квалитет услуге, јесу недостајући неговатељи и медицинско особље. Број ангажованих радника у јавном сектору опада иако заступљеност старијих и корисника са потребама интензивне подршке расте.

Расте број корисника са разним облицима деменције као и корисника са потребама палијативног збрињавања. Запослени су веома изложени интензивним стресним ситуацијама и у великом ризику од сагоревања на послу.

Нема развијених мера и услуга подршке породицама старије популације и разлог за смештај 42% корисника управо је чињеница да породица нема услова или има тешкоће у организацији свакодневног функционисања. За смештај у установу породица и сам корисник се опредељују у поодмаклој фази болести, када породица скоро исцрпи физичке и материјалне могућности.

Организована старатељска заштита није у складу са подацима о капацитетима корисника, односно структуром корисника у односу на инвалидитет/тешкоће.

Четвртина установа не испуњава законске обавезе и нема формиран интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима (25% установа из јавног сектора и 26% приватних установа). Интерну евалуацију спроводи четвртина установа из јавног сектора и три четвртине приватних установа.

Изражена је потреба за оснаживањем ангажованих радника, стицањем додатних знања и вештина у раду са дементним корисницима, палијативним збрињавањем, како у односу на корисника, тако и у раду са сродницима.

Прилог 1: Територијална доступност домског смештаја за одрасле и старије

Прилог 2: Преглед територијалне доступности услуге домског смештаја за одрасле и старије у односу на област и припадајући сектор установе

р.б.	Статистички регион	Област	Установе из јавног сектора	Установе из нејавног сектора	Укупно установа
1.	Београд	Београдска	3	128	
		укупно	3	128	131
2.	Јужна и Источна Србија	Нишавска	2	4	
		Зајечарска	1	1	
		Пиротска	1		
		Јабланичка	1	2	
		Топличка	2		
		Подунавска	1	1	
		Пчињска	1		
		Браничевска	1	3	
		Борска		6	
		укупно	10	17	27
		3.	Шумадија и Западна Србија	Поморавска	2
Шумадијска	1				
Расинска	2				
Рашка	2			1	
Мачванска	2			2	
Златиборска	2			1	
Моравичка				2	
Колубарска				2	
укупно	11			9	20
4.	Војводина	Сремска област	1	5	
		Средњобанатска област	2	7	
		Севернобачка област	1	16	
		Севернобанатска област	4	2	
		Јужнобачка област	3	15	
		Јужнобанатска област	2	10	
		Западнобачка област	3		
		укупно	16	55	71
Укупно установа у Републици Србији					249